

DOI: 10.33663/1563-3349-2023-34-508-517

УДК 343.2

А. В. ЛАНДИНА,

кандидат юридичних наук*

ORCID: 0000-0002-3808-7573

ЗАКОННІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ІЗ ПСИХІЧНИМИ АНОМАЛІЯМИ (НА ОСНОВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ)

Стаття присвячена вивченню питання правомірності застосування примусових кримінально-правових заходів медичного характеру щодо суб'єктів із психічними аномаліями, що вчинили кримінальне правопорушення. Вивчення національної та міжнародної (рішення ЄСПЛ) судової практики у справах щодо застосування примусових заходів медичного характеру та примусового лікування уможливило виявити основні проблеми, які виникають при реалізації рішень суду по застосуванню цих кримінально-правових заходів. На основі аналізу судових рішень було запропоновано законодавче закріплення деяких правил щодо застосування примусових заходів медичного характеру до осіб – суб'єктів кримінальних правопорушень із психічними аномаліями.

Ключові слова: суб'єкт кримінального правопорушення, психічна аномалія, психічний розлад, обмежена осудність, осудність, неосудність, примусові заходи медичного характеру, примусове лікування, судова практика, судові рішення, ухвала, права людини, правомірність, суспільна небезпечність, кримінальна відповідальність.

Landina Anna. Legality of the use of coercive measures of a medical nature against subjects with mental abnormalities (based on national and international judicial practice)

The article is devoted to the study of the legality of the application of coercive criminal-legal measures of a medical nature in relation to subjects with mental abnormalities who have committed a criminal offense. The study of domestic and international (ECtHR decisions) judicial practice in cases regarding the application of coercive measures of a medical nature and coercive treatment made it possible to identify the main problems that arise in the implementation of court decisions on the application of these criminal legal measures. Based on the analysis of court decisions, it was proposed to legislate some rules regarding the application of coercive measures of a medical nature to persons-subjects of criminal offenses with mental abnormalities.

Key words: subject of a criminal offense, mental abnormality, mental disorder, limited sanity, sanity, lack of sanity, coercive measures of a medical nature, coercive treatment, judicial practice, court decision, resolution, human rights, legality, public danger, criminal responsibility.

* Landina Anna, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

Постановка проблеми. Особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення, тобто суб'єкт злочину, має бути притягнена до відповідальності відповідно до чинного законодавства України. Кримінальна відповідальність за своєю сутністю є застосуванням примусових каральних заходів обмежувального характеру, які встановлюються вироком суду. При цьому рішення суду щодо виду та розміру кримінально-правових заходів до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, залежить у тому числі й від особливостей самого суб'єкта кримінального правопорушення.

Доволі часто кримінальні правопорушення вчиняють особи із психічними аномаліями (розладами), що визнаються у переважній більшості випадків обмежено осудними особами. За рішенням суду до таких осіб можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру, у тому числі і примусове лікування.

У межах застосування до суб'єктів, що вчинили кримінальне правопорушення, кримінально-правових примусових заходів медичного характеру постає питання правомірності примусовості таких заходів. Тобто варто з'ясувати питання, чи не порушує застосування примусових заходів медичного характеру чи примусового лікування основоположних прав, свобод та законних інтересів цих людей.

Огляд літератури. Питання правомірності застосування щодо обмежено осудних осіб примусових заходів медичного характеру у межах притягнення їх до кримінальної відповідальності було предметом дослідження таких вчених, як О. А. Банчук, В. М. Бурдін, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренко, Є. Г. Гриневич, Б. М. Дердюк, В. Г. Дрозд, О. П. Кучинська, А. М. Кушнір, В. О. Коновалова, Л. М. Лобойко, О. П. Олійник, А. А. Павловська, В. В. Печко, В. М. Тertiшник, Г. К. Тетерятник, В. М. Трофименко, Д. М. Тичина, К. О. Чаплинський, М. Є. Шумило та ін.

Але, незважаючи на доволі чималу кількість досліджень у даній сфері, питання законності, правомірності застосування примусових заходів медичного характеру залишається відкритим.

Мета і завдання. Це дослідження має на меті визначити правомірність застосування кримінально-правових примусових заходів медичного характеру до осіб із психічними аномаліями, які вчинили кримінальне правопорушення. Для реалізації цієї мети основними завданнями будуть встановлення причин та умов застосування примусових заходів медичного характеру та вивчення вітчизняної і міжнародної судової практики з метою виявлення можливих порушень прав і свобод людини під час застосування зазначених кримінально-правових заходів характеру.

Виклад основного матеріалу. Основною підвалиною будь-якого кримінального провадження, будь-якого судового розгляду є забезпечення прав і свобод учасників кримінально-правових відносин, що є невід'ємною складовою правового та процесуального статусу кожного із учасників. Але щодо осіб, які вчинили злочин, маючи психічний розлад (аномалію), дотримання

цього принципу відрізняється певними ускладненнями. Зокрема, навіть вживання певної термінології щодо характеристики таких суб'єктів викликає заперечення. У зв'язку з цим у постанові Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» було закріплене положення, що використання для характеристики суб'єктів кримінальних правопорушень таких понять, як «обмежено осудний/на», «неосудний/на» тощо є некоректним і вимагає заміни, а тому у цій постанові зазначається таке: у цих випадках слід застосовувати формулювання – «особи, які вчинили суспільно небезпечні діяння, страждаючи на психічні хвороби або маючи інші психічні розлади, що зумовлюють потребу в застосуванні примусових заходів медичного характеру чи примусового лікування»¹. При цьому наявність у особи психічної аномалії (розладу) має бути доведена в судовому порядку, а до тих пір особа вважається такою, що не має такого. При цьому суд має встановити кожен із передбачених законодавством критеріїв обмеженої осудності, до яких належать медичний (наявність у особи психічної аномалії (розладу, патології) та юридичний (нездатність особи повною мірою усвідомлювати свої дії і керувати ними), який ми пропонуємо все ж таки визначати як психологічний, а юридичний розуміти як визначеність даного інституту у кримінальному законодавстві. Як правильно зазначається, залежно від здійснення впливу психічних аномалій на психіку людини під час вчинення діяння ця особа може бути визнана обмежено осудною, а тому основою для розмежування понять осудності, обмеженої осудності та неосудності є психологічний критерій, що характеризується інтелектуальною та вольовою ознаками².

Маємо відзначити, що із закріпленням інституту обмеженої осудності (спеціальної осудності) у вітчизняному законодавстві погоджуються не всі науковці, обґрунтовуючи це тим, що осудність або є, або її немає (так само, як і століттям раніше). Але, незважаючи на те, чи визнається його наявність дослідниками, чи ні, цей стан у об'єктивній дійсності існує, і передбачає обмежену здатність особи повною мірою усвідомлювати свої діяння або керувати ними внаслідок розладів психічної діяльності. При цьому такий стан не виключає кримінальної відповідальності, але й певним чином впливає на вид і розмір заходів кримінально-правового характеру.

Перше ускладнення, що виникає при притягненні до кримінальної відповідальності особи із психічними аномаліями, яка вчинила кримінальне правопорушення, це відсутність чітких критеріїв та єдиного підходу у психіатрії у сфері діагностики психічних розладів (аномалій), що залежить від кваліфікації експерта і «школи його уявлень». Хоча, як правило, наявність психічних аномалій (розладів), що не є психічними хворобами, судово-медичні експерти-психіатри не виключають. Тому має бути вироблений чіткий механізм відмежування психічних аномалій від психічних хвороб, а також від нормального психічного стану, у якому особа усвідомлює свої дії та керує ними повною мірою.

Також ускладнення можуть виникати у тому випадку, коли обмежено осудний суб'єкт, який вчинив злочин, маючи психічні аномалії, від примусового заходу медичного характеру, що, як зазначає В. В. Печко, «може спричинити серйозні порушення прав людини, появу безпрецедентних форм психіатричних зловживань, відповідальність за які в результаті буде покладено на психіатрів». Також заперечується можливість застосування певних заходів до категорії обмежено осудних осіб, оскільки це порушує права людини і не відповідає підставам застосування амбулаторного примусового лікування до осудних правопорушників нормами міжнародного права (ст. 3 Хартії основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 р., Гавайська декларація II від 10 липня 1983 р. тощо).

Але, незважаючи на відмінність у підходах до розуміння і взагалі визнання наявності такої категорії, як обмежена осудність внаслідок наявності у особи психічних аномалій, реальність такого стану все ж визнана на державному рівні, оскільки постановою Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» № 7 від 3 червня 2005 р. передбачено, що кримінальну справу щодо обмежено осудної особи необхідно направляти до суду з обвинувальним висновком, в якому мають міститися дані про психічне захворювання цієї особи. Тобто визнання особи обмежено осудною внаслідок наявності у неї психічної аномалії може враховуватися судом при призначенні покарання і, у межах передбачених законом заходів кримінально-правового характеру, є підставою для застосування примусових заходів медичного характеру. Так само, зазначені заходи можуть застосовуватися судом до осіб, що вчинили злочин у стані осудності, але набули психічного розладу до винесення вироку або під час відбування визначеного судом покарання. Після відбуття визначених судом примусових заходів медичного характеру винна особа відбудуватиме призначене (чи частину невідбутого) покарання, що відповідатиме принципам кримінального права (зокрема, принципам справедливості та невідворотності покарання).

Передбачається, що першочерговим завданням застосування щодо особи із психічними аномаліями примусових заходів медичного характеру є не стільки кримінально-правовий вплив на особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, а забезпечення якомога більш всебічної безпеки як суб'єктів кримінальних правопорушень із психічними аномаліями, так і інших осіб та суспільства від потенційних суспільно небезпечних діянь цих осіб. При цьому пріоритетним є забезпечення саме безпеки суб'єкта кримінального правопорушення із психічними аномаліями від суспільства, а не навпаки. До таких осіб, як вже вказувалося вище, застосовуються примусові заходи медичного характеру, але для цього мають бути наявні такі підстави: вчинення особою із психічним розладом суспільно небезпечного діяння, ризик вчинення нового, а також ризик заподіяння шкоди собі чи іншим особам та

суспільству; відсутність альтернативи застосування інших кримінально-правових обмежувальних заходів³.

Але у випадку прийняття судом рішення про необхідність застосування примусових заходів медичного характеру до суб'єкта кримінального правопорушення, який має психічні розлади, виникає проблема дотримання європейських стандартів у сфері дотримання прав людини при вирішенні питання про примусовість таких заходів і у кримінальному праві, і у кримінальному процесі⁴. Адже за визначенням і метою застосування ці заходи полягають у певних обмеженнях їх прав і свобод у межах, необхідних для забезпечення безпеки і правопорушника, і суспільства. А такі обмеження можуть порушувати ряд прав, свобод та інтересів людини, передбачених Конституцією України і Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, як-от: право на свободу та особисту недоторканність; право на справедливий суд; право на повагу до сімейного і приватного життя. Підтверджують це наявні судові рішення на національному рівні та на рівні Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо застосування примусових заходів медичного характеру та/або примусового лікування при притягненні до кримінальної відповідальності осіб із психічними аномаліями, що вчинили кримінальне правопорушення.

Так, в ухвалі Сколівського районного суду Львівської області від 23 березня 2021 р. у справі № 453/1064/20 було задоволено клопотання слідчого щодо застосування до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 310 Кримінального кодексу України (далі – КК України), примусових заходів медичного характеру у зв'язку із наявним у неї психічним розладом (на основі висновку судово-психіатричної експертизи) в період вчинення нею зазначеного діяння⁵. В ухвалі Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 16 серпня 2021 р. (м. Бахмут) у справі № 219/9253/20 щодо застосування до обвинуваченого в заподіянні умисних тілесних ушкоджень середньої тяжкості примусових заходів медичного характеру у зв'язку з тим, що ця особа перебуває на обліку у психіатра з 2009 р., але не є недієздатним⁶, оскільки має певні психічні розлади, які зумовлюють обмежену осудність. Біловодський районний суд Луганської області 03 квітня 2019 р. виніс ухвалу у справі 408/473/19-к щодо застосування до особи-військовослужбовця, визнаного винним у вчиненні замаху на кримінальне правопорушення, передбачене п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України, оскільки на момент проведення судової психолого-психіатричної експертизи у нього було виявлено тимчасовий хворобливий розлад психічної діяльності у формі гострого поліморфного психотичного розладу, який позбавляв цю особу можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними⁷.

Ці ухвали свідчать про те, що не завжди суд враховує висновок експерта і застосовує відповідні медико-правові заходи, необхідні в таких випадках. Але на основі ухвал суддів наявність таких розладів є суттєвою і вимагає обов'язкового врахування для обрання виду і розміру покарання.

Жашківський районний суд Черкаської області 21 лютого 2020 р. виніс ухвалу у справі № 693/933/17 щодо припинення застосування до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 135 КК України, примусових заходів медичного характеру у вигляді надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку. Ця ухвала зумовлена висновком ЛКК про те, що ця особа загрози для оточуючих та для себе не становить, суспільно небезпечних дій та суїцидальних спроб не вчиняє, а відповідної психосимтоматики в неї не виявлено⁸. На основі клопотання щодо припинення застосування цих заходів і винесеної ухвали можна зробити висновок щодо недосконалості врегулювання питання строків застосування примусових заходів медичного характеру щодо обмежено осудних осіб у нормах КК і КПК України.

Окремі спірні питання у цій сфері взагалі потребували розгляду окремих положень Конституційним Судом України. Так, 1 червня 2016 р. Конституційний Суд України виніс Рішення у справі № 1-1/2016 за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої ст. 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу)⁹. КСУ постановив, що положення щодо госпіталізації особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, до психіатричного закладу на прохання або за згодою її опікуна за рішенням лікаря-психіатра без судового контролю, є неконституційним, оскільки судовий контроль за госпіталізацією недієздатної особи до психіатричного закладу в порядку, передбаченому ст. 13 Закону, є необхідною гарантією захисту її прав і свобод, закріплених ст. 29, 55 Конституції України.

Також про наявність певних прогалин і недоліків свідчить і практика ЄСПЛ (як щодо громадян України, так і інших країн). Так, зокрема, рішення щодо застосування примусових заходів медичного характеру приймалися у зв'язку з порушенням певних норм Конвенції. Про порушення п. 3 ст. 5 Конвенції йдеться у рішенні Європейського суду з прав людини від 17.07.2014 у справі «Анатолій Руденко проти України», у якій розглядалося питання незаконного поміщення А. Руденка, який був обвинуваченим у вимаганні, до лікувального закладу на основі висновку судово-психіатричної експертизи відповідно до діагнозу (параноїчний розлад особистості), що не позбавляло його можливості нести кримінальну відповідальність¹⁰. Майже аналогічне рішення було прийнято ЄСПЛ у справі «Горшков проти України» від 08.11.2015 про порушення п. 4 ст. 5 Конвенції, оскільки було порушено право позивача на ініціювання провадження щодо встановлення законності його утримання в лікувальному закладі, а подати відповідну заяву самостійно він не міг (це міг зробити лише лікар)¹¹.

Наведені вище рішення національних судів та ЄСПЛ щодо застосування примусових заходів медичного характеру свідчать про те, що під час їх засто-

сування доволі часто порушується процедура призначення примусових заходів медичного характеру у межах притягнення до кримінальної відповідальності обмежено осудних осіб, які мають психічні аномалії. По-перше, не може вважатися порушення права на особисте життя та недоторканність людини застосування щодо неї заходів медичного характеру у примусовому порядку, оскільки застосування таких заходів у межах закону здійснюється з метою захисту як самої особи, так і інших осіб (наприклад, рішення ЄСПЛ у справі «Hirvisaari v. Finland» за заявою № 49684/99 від 27.09.2001). Також законним буде примусове лікування, якщо таке рішення обґрунтовано законом та має мету захисту прав і свобод третіх осіб (рішення ЄСПЛ у справі «Schneider проти Швейцарії» від 31.03.2005 р.). Також виникають проблеми при визначенні строку застосування примусових заходів медичного характеру (відповідні рішення ЄСПЛ від 28.05.1985 р. у справі «Ashingdane проти Сполученого Королівства» та рішення від 24.10.1997 р. у справі «Johnson проти Сполученого Королівства») або із обранням виду спеціальної медичної (лікувальної) установи для тримання осіб, що мають психічні розлади (рішення ЄСПЛ від 30 липня 1998 р. «Aerts проти Бельгії»). Крім того, порушуються права осіб, щодо яких застосовуються примусові заходи медичного характеру, на подання відповідного клопотання про припинення застосування таких заходів і відновлення дієздатності (і осудності) після того, як вона вилікується від психічного розладу (рішення ЄСПЛ від 24 березня 2009 р. у справі «Berková проти Словацьчини»), а також право на забезпечення належного правового захисту (рішення ЄСПЛ від 5 січня 2000 р. «Varbanov проти Болгарії»).

Загалом було встановлено, що застосування заходів медичного характеру до обмежено осудних осіб із психічними аномаліями, якщо вони були обґрунтовані судовим рішенням у межах притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності, не порушує положень ст. 5 Конвенції (кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом), у п. «е» якої зазначено, що законним випадком є, у тому числі, «законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг».

Висновки. Враховуючи зміст рішень українських судів та ЄСПЛ щодо застосування примусових заходів медичного характеру, пропонуємо закріпити на законодавчому рівні низку підстав для застосування таких заходів: визнання особи обмежено осудною внаслідок наявності у неї психічної аномалії має ґрунтуватися на висновках об'єктивної неупередженої медичної судово-психіатричної експертизи; вид і ступінь психічного розладу (аномалії) у суб'єкта, що вчинив кримінальне правопорушення, має визнаватися такими, які потребують застосування конкретного заходу медичного характеру у примусовому порядку; застосування щодо суб'єкта кримінального

правопорушення, у якого було виявлено психічну аномалію, заходів медичного характеру не може тривати далі після одужання особи, навіть якщо строк їх застосування, визначений судом, ще не закінчився – для цього має бути закріплена на законодавчому рівні можливість дострокового припинення застосування примусового заходу медичного характеру у випадку, якщо такий пацієнт вилікувався і більше не потребує медичної допомоги (у кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві).

Вважаємо, що внесення таких змін сприятиме підвищенню ефективності притягнення до відповідальності суб'єктів кримінальних правопорушень, які мають психічні аномалії (розлади), що не виключають кримінальної відповідальності. Врахування викладених пропозицій і рекомендацій сприятиме винесенню справедливих судових рішень і призначенню відповідних і достатніх кримінально-правових заходів, включаючи і примусові заходи медичного характеру.

1. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05>. 2. Печко В. В. Інститут застосування примусових заходів медичного характеру у кримінальному процесі України: дис. ... наук. ступеня доктора філософії. 081-право. Маріуполь, 2021. URL: <https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/01/dysertacziya-pechko.pdf>. 3. Involuntary placement and involuntary treatment of persons with mental health problems. European Union Agency for Fundamental Rights, 2012. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/involuntary-placement-and-involuntary-treatment-of-persons-with-mental-health-problems_en.pdf. 4. Olga I. Tyshchenko, Olena A. Leiba, Ivan A. Titko. European standards of respect for Human Rights in the application of compulsory medical measures in criminal proceedings. Wiadomości Lekarskie 2019, tom LXXII, nr 12 cz. II. P. 2445-2451. URL: DOI: 10.36740/WLek201912209. 5. Ухвала Сколівського районного суду Львівської області від 23 березня 2021 року у справі № 453/1064/20. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/95894270/>. 6. Ухвала Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 16 серпня 2021 року (м. Бахмут) у справі № 219/9253/20. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/99020545/>. 7. Ухвала Біловодського районного суду Луганської області 03 квітня 2019 року у справі 408/473/19-к. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/80992690>. 8. Ухвала Жашківського районного суду Черкаської області від 21.02.2020 у справі № 693/933/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87815326>. 9. Рішення у справі № 1-1/2016 щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>. 10. Рішення Європейського суду з прав людини від 17.07.2014 у справі «Анатолій Руденко проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a10#Text. 11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Горшков проти України» від 08.11.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_090#Text.

References

1. Pro praktyku zastosuvannya sudamy prymusovykh zakhodiv medychnoho kharakteru ta prymusovoho likuvannya: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 03.06.2005 r. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05> [ukr.].
2. Pechko V. V. Instytut zastosuvannya prymusovykh zakhodiv medychnoho kharakteru u kryminalnomu protsesi Ukrainy: Dys. ... nauk. stupenia doktora filosofii. 081-pravo. Mariupol, 2021. URL: <https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/01/dysertaciya-pechko.pdf> [ukr.].
3. Involuntary placement and involuntary treatment of persons with mental health problems. European Union Agency for Fundamental Rights, 2012. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/involuntary-placement-and-involuntary-treatment-of-persons-with-mental-health-problems_en.pdf
4. Olga I. Tyshchenko, Olena A. Leiba, Ivan A. Titko. European standards of respect for Human Rights in the application of compulsory medical measures in criminal proceedings. Wiadomości Lekarskie 2019, tom LXXII, nr 12 cz. II. R. 2445-2451. URL: DOI: 10.36740/WLek201912209
5. Ukhvala Skolivskoho raionnoho sudu Lvivskoi oblasti vid 23 bereznia 2021 roku po Spravi № 453/1064/20. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/95894270/> [ukr.].
6. Ukhvala Artemivskoho miskraionnoho sudu Donetskoi oblasti vid 16 serpnia 2021 roku (m. Bakhmut) u Spravi № 219/9253/20. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/99020545/> [ukr.].
7. Ukhvala Bilovodskoho raionnoho sudu Luhanskoi oblasti 03 kvitnia 2019 roku u Spravi 408/473/19-k. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/80992690> [ukr.].
8. Ukhvala Zhashkivskiy raionnyi sud Cherkaskoi oblasti vid 21.02.2020 po spravi № 693/933/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87815326> [ukr.].
9. Rishennia u spravi № 1-1/2016 shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhennia tretoho rechennia chastyny pershoi statii 13 Zakonu Ukrainy «Pro psykhiatrychnu dopomogu» (sprava pro sudovy kontrol za hospitalizatsiieiu nedieezdatnykh osib do psykhiatrychnoho zakladu). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text> [ukr.].
10. Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny vid 17.07.2014 u Spravi «Anatolii Rudenko proty Ukrainy». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a10#Text [ukr.].
11. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Horshkov proty Ukrainy» vid 08.11.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_090#Text [ukr.].

Landina Anna. Legality of the use of coercive measures of a medical nature against subjects with mental abnormalities (based on national and international judicial practice)

Often, criminal offenses are committed by persons with mental abnormalities, who are recognized as mostly limited in their judgment. According to the court's decision, coercive measures of a medical nature may be applied to such persons. Within the framework of the application of criminal-legal coercive measures of a medical nature to subjects who have committed a criminal offense, the question of the legality of their application arises.

The purpose of this study is to determine the legality of applying criminal and coercive measures of a medical nature to persons with mental abnormalities who have committed a criminal offense.

It was established that the application of measures of a medical nature to persons of limited sentencing with mental abnormalities, if they were justified by a court decision, does not violate the provisions of clause «e» of Article 5 of the Convention.

Taking into account the content of the decisions of domestic courts and the ECtHR regarding the application of coercive measures of a medical nature, we suggest that the following grounds for their application be enshrined at the legislative level: the recognition of a person with limited cognizance due to the presence of a mental abnormality must be based on the conclusions of an objective, impartial medical forensic psychiatric examination; the type and degree of mental disorder (abnormality) in the subject who committed a criminal offense must be recognized as requiring the application of a specific measure of a medical nature in a compulsory manner; the application of medical measures to the subject of a criminal offense who has been found to have a mental abnormality cannot continue after the recovery of the person, even if the term of their application, determined by the court, has not yet expired – for this, the possibility of early termination of their application must be established in the event that such a patient has recovered and no longer needs medical assistance (in criminal and criminal procedural legislation).

The introduction of the specified changes will increase the effectiveness of prosecuting subjects of criminal offenses who have mental anomalies (disorders) that do not exclude criminal liability.

Key words: *subject of a criminal offense, mental abnormality, mental disorder, limited sanity, sanity, lack of sanity, coercive measures of a medical nature, coercive treatment, judicial practice, court decision, resolution, human rights, legality, public danger, criminal responsibility.*